

VAI TRÒ CỦA GIA ĐÌNH TRONG ĐỊNH HƯỚNG GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC CHO TRẺ VỊ THÀNH NIÊN TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY

Hà Thị Bích Huyền
Trường Cán bộ quản lý văn hóa, thể thao và du lịch
Email: hbhuyen1610@gmail.com

Tóm tắt: Gia đình là môi trường xã hội đầu tiên, môi trường xã hội gần gũi nhất, quan trọng nhất, là nơi diễn ra sự tương tác xã hội của trẻ vị thành niên. Do đó, giáo dục gia đình là một trong những yếu tố quan trọng nhất đối với sự phát triển nhân cách và định hướng lối sống của trẻ vị thành niên. Bài viết đề cập đến vai trò của gia đình và đề xuất một số biện pháp nhằm phát huy vai trò của gia đình trong việc hình thành giá trị đạo đức cho trẻ vị thành niên, góp phần giáo dục hành vi đạo đức, phát triển nhân cách cho trẻ vị thành niên.

Từ khóa: Gia đình, định hướng giá trị đạo đức, trẻ vị thành niên

THE ROLE OF THE FAMILY IN MORAL EDUCATION ORIENTATION FOR ADOLESCENTS IN THE CURRENT CONTEXT

Ha Thi Bich Huyen
Institute of Management for Cultural, Sports, and Tourism
Email: hbhuyen1610@gmail.com

Abstract: The family is the first and most intimate social environment where adolescents engage in social interactions. Therefore, family education plays a crucial role in shaping adolescents' personalities and guiding their lifestyles. This paper discusses the role of the family and proposes several measures to enhance its role in fostering moral values in adolescents, thereby contributing to moral behavior education and personality development.

Keywords: Family, moral value orientation, adolescents

Nhận bài: 21/01/2025

Phản biện: 27/02/2025

Duyệt đăng: 02/3/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Giáo dục đạo đức và định hướng giá trị đạo đức cho con người là một trong những vấn đề có tính thời sự khi mà các giá trị đạo đức, các chuẩn mực đạo đức đã có những sự biến đổi tích cực và tiêu cực. Ở một bình diện khác, ngày càng có nhiều hậu quả xấu đối với xã hội bởi sự suy thoái về đạo đức, diễn ra ở trên các lĩnh vực, trên toàn quốc và độ tuổi phạm tội ngày càng trẻ hoá đặc biệt ở lứa tuổi vị thành niên. Rõ ràng, chúng ta không thể phủ nhận tầm quan trọng của việc định hướng các giá trị đạo đức cho thế hệ trẻ. Tuy nhiên, để định hướng các giá trị đạo đức cho trẻ vị thành niên, giúp các em có nhận thức, thái độ, hành vi phù hợp với chuẩn mực đạo đức, giúp các em hoàn thiện nhân cách thì cần phải có sự tiến hành đồng bộ giáo dục gia đình, giáo dục nhà trường và toàn xã hội, trong đó có sự tác động trực tiếp là cha mẹ, các bậc phụ huynh. Đặc biệt, ở giai đoạn lứa tuổi vị thành niên, một giai đoạn tuổi với nhiều sự biến động về mặt tâm sinh lý, các em cần được sự thấu hiểu, cảm thông, định hướng sát sao các giá trị đạo đức từ gia đình.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Vai trò của gia đình trong định hướng giá trị đạo đức cho trẻ vị thành niên

Gia đình là xã hội thu nhỏ, gia đình là tế bào

của xã hội. Nói như thế để thấy được vai trò của gia đình trong xã hội ngày nay, đặc biệt là trong vấn đề giáo dục đạo đức cho con cái. Truyền thống đạo đức của gia đình có ảnh hưởng sâu sắc và trực tiếp đến con cái. Ngay từ khi lọt lòng, trẻ đã được chăm sóc, nuôi dạy cùng với những người thân yêu trong gia đình. Số thời gian trẻ sống ở gia đình cũng nhiều hơn ở trường, do vậy, mối quan hệ ông bà, cha mẹ, anh chị em có ảnh hưởng trực tiếp đến tình cảm của trẻ. Đặc biệt với tuổi vị thành niên, các em dần hình thành thái độ nhận xét, đánh giá về sự quan tâm, mối tương quan giữa các thành viên trong gia đình... Chính điều này sẽ xây dựng nên tình cảm của học sinh với các thành viên trong gia đình.

Khi trẻ được sống trong một gia đình nề nếp, có những giá trị đạo đức của xã hội được ông bà, cha mẹ và anh chị em lựa chọn, điều này sẽ tác động trực tiếp, thường xuyên, lâu dài và mạnh mẽ đến các em. Do vậy các em dễ dàng tiếp nhận và thực hiện một cách tự nguyện. Trẻ vị thành niên là những người đang phát triển rất mạnh mẽ về óc phê phán và nhận xét, do vậy, dưới sự định hướng của gia đình, kết hợp với truyền thống đạo đức của gia đình, sẽ tác động rất tích cực tới đời sống và các hành vi đạo đức của các em. Còn khi gia

đình không hòa thuận, ông bà, cha mẹ không sống đúng với vai trò của mình, cha mẹ không quan tâm đến con cái, chỉ biết làm giàu, coi việc giáo dục là của nhà trường, không biết con cái cần gì, suy nghĩ gì, ai cũng sống ích kỷ... thì sẽ có những ảnh hưởng tiêu cực đến đời sống đạo đức của trẻ

Gia đình rất quan trọng trong việc hình thành nề nếp đạo đức, lối sống cho con cái. Sự quan tâm chăm sóc, dạy dỗ, ân cần chỉ bảo của cha mẹ tác động rất nhiều đến con trẻ. Ví dụ như trước khi con cái đi học, cha mẹ đều dạy dỗ, dặn dò kỹ lưỡng con em luôn ăn mặc chỉnh tề, đầu tóc gọn gàng, vào lớp học không được nói chuyện, cười giỡn... thì nhất định các em sẽ trở thành những con ngoan, trò giỏi, có ý thức tổ chức kỷ luật tốt. Nhận thức được vấn đề này, mới thấy tầm quan trọng, sự ảnh hưởng của gia đình với việc hình thành nên đạo đức lối sống cho các em. Với lứa tuổi vị thành niên – tuổi gần bạn xa mẹ - nếu cha mẹ cứ để con cái tự do, không giáo dục, cứ để con cái đi đâu thì đi, chơi với ai cũng không cần quan tâm... thì thật dễ xảy ra những rủi ro, những hậu quả đáng tiếc.

Có thể thấy rằng gia đình có vai trò rất quan trọng trong giáo dục đạo đức cũng như định hướng các giá trị đạo đức cho con cái. Truyền thống văn hóa, đạo đức gia đình ảnh hưởng rất lớn đến sự phát triển nhân cách của học sinh. Khi gia đình coi trọng việc dạy dỗ đạo đức cho con cái, bắt đầu bằng những bài học rất đơn sơ như chào hỏi, thưa gửi... sẽ giúp trẻ ý thức được mỗi lời nói cũng như từng hành vi cử chỉ của mình. Trẻ vị thành niên là người dễ bị tác động, ảnh hưởng bởi những lời nhận xét, đánh giá, những lối sống, trào lưu sống bên ngoài, do vậy, giáo dục cho học sinh có một lối sống đạo đức vững vàng là cần thiết để các em có thể đứng vững và trưởng thành, trở thành một người con ngoan hiền, giúp ích cho bản thân, gia đình và xã hội

2.2. Một số biện pháp phát huy vai trò của gia đình trong định hướng giá trị đạo đức cho trẻ vị thành niên

Coi trọng việc xây dựng nền nếp, truyền thống đạo đức của gia đình. Môi trường giáo dục có ảnh hưởng rất lớn đến lối sống của các em. Một gia đình có nền nếp gia phong, cha mẹ yêu thương, quan tâm, lắng nghe và tôn trọng con cái, các thành viên trong gia đình yêu thương đùm bọc lẫn nhau... sẽ giúp các em có được nền tảng đạo đức vững chắc. Cha mẹ cũng nên chú ý để hình thành nên phong cách sinh hoạt trong gia đình, biểu hiện

cụ thể như nề nếp, vệ sinh, gọn gàng, ăn nói hòa nhã, văn minh, lịch sự... “Ở bầu thì tròn, ở ống thì dài”, lẽ dĩ nhiên, một gia đình văn hóa, đạo đức, học sinh sẽ có môi trường tốt để ươm mầm nhân cách tốt của mình.

Cần hiểu rõ những đặc điểm tâm lý của tuổi vị thành niên. Tuổi vị thành niên có nhiều thay đổi trong đời sống tâm sinh lý, do vậy, cha mẹ cần nắm bắt và hiểu được những thay đổi này nơi con cái. Cha mẹ cần hiểu được những nguyên nhân, biểu hiện khủng hoảng ở lứa tuổi này. Sự thiếu quan tâm, không hiểu về sự phát triển của con cái sẽ là một trong những nguyên nhân dẫn đến sự sai lệch trong việc tiếp cận và giáo dục con cái.

Cha mẹ phải luôn luôn sẵn sàng lắng nghe ý kiến của con cái. Lắng nghe sẽ giúp con có thói quen bộc bạch mọi chuyện, qua đó cha mẹ sẽ hiểu về con cái hơn. Đừng kết án, kết luận, đánh giá hay phê bình con cái một cách vội vàng. Điều này sẽ hình thành nên thái độ “tự vệ” cho con khi con muốn trình bày hay lắng nghe ý kiến của bố mẹ. Không nên ngắt ngang khi trẻ đang trải lòng. Cho trẻ được nói lên ý kiến của mình là một trong những việc làm cần thiết để phát huy tính độc lập, tự chủ nơi các em. Khi con có lỗi, đừng tỏ ra xúc động và tỏ thái độ bức xúc với con cái. Nên đặt những câu hỏi gợi mở để con có thể bộc lộ lòng mình một cách rõ ràng, chính xác và minh bạch. Bức xúc và nóng giận sẽ tạo áp lực lên con cái, dễ dẫn đến việc các em sẽ nói dối cha mẹ

Tôn trọng nhân cách, cũng như các mối quan hệ bạn bè của trẻ vị thành niên. Cha mẹ nên tạo dựng mối quan hệ gần gũi, thân tình với con cái. Cha mẹ nên là một người bạn, một nhà tham vấn cho con. Ở tuổi các em, giao lưu bạn bè là hoạt động chủ đạo. Các em dễ tiếp nhận ý kiến từ bạn bè hơn là cha mẹ. Do vậy, để việc giáo dục đạt hiệu quả, cha mẹ cần trở nên như một người bạn của con, để con tin tưởng chia sẻ và bày tỏ mọi vấn đề trong cuộc sống. Cha mẹ cũng nên biết những mối quan hệ bạn bè của con, không phải để kiểm soát mà để định hướng, giúp con biết “chọn bạn mà chơi”. Bạn bè có tầm ảnh hưởng rất lớn đến các em trong giai đoạn này, nên cha mẹ cũng có thể giáo dục con cái thông qua nhóm bạn.

Gia đình nên kết hợp mật thiết với nhà trường trong giáo dục, định hướng các giá trị đạo đức cho con em. Vì gia đình là nơi hình thành nền tảng đạo đức cơ bản, còn nhà trường là nơi hình thành đạo đức cơ bản của người công dân có tri thức. Ngày nay, nhiều bậc cha mẹ vì lo làm ăn nên thiếu quan

tâm đến con cái, coi việc giáo dục, dạy dỗ là của thầy cô, là của trường học... Tuy nhiên, một mình nỗ lực của giáo viên chắc chắn sẽ không làm được gì trong vấn đề này. Gia đình cần nhận biết rằng: Giáo dục đạo đức cho con cần bắt đầu từ chính gia đình và phải từ gia đình, rồi mới đến nhà trường và cộng đồng. Do vậy, cha mẹ nên kết hợp mật thiết với nhà trường, đặc biệt là với giáo viên chủ nhiệm để nắm bắt tình hình của con, đồng thời cũng có những phản hồi kịp thời để công tác kết hợp giáo dục thực sự đạt hiệu quả.

III. KẾT LUẬN

Trong bất cứ một xã hội, một nền văn hóa nào trên thế giới, vấn đề đạo đức luôn là một tiêu chí hàng đầu để định hướng về tư tưởng, lối sống của

công dân trong xã hội đó. Nghị quyết Trung ương 5 (khóa VIII) về văn hoá coi tư tưởng, lối sống mà cụ thể là việc định hướng giá trị đạo đức có quan hệ mật thiết đến mức tổ hợp thành một vấn đề trọng tâm và cấp bách trong quá trình xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Giáo dục đạo đức và định hướng giá trị đạo đức là cả một quá trình lâu dài, bắt đầu từ khi đứa trẻ mới sinh ra và gia nhập vào các mối quan hệ xã hội. Nội dung và phương thức định hướng giá trị đạo đức được điều tiết phù hợp với tâm sinh lý của trẻ ở các giai đoạn lứa tuổi khác nhau, và lứa tuổi vị thành niên là một trong những giai đoạn lứa tuổi có ý nghĩa đặc biệt quan trọng mà gia đình cần lưu tâm trong giáo dục đạo đức cho con trẻ.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- G. Bandzeladze (1985), *Đạo đức học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
 Nguyễn Trọng Chuẩn, Nguyễn Văn Phúc (2003), *Mấy vấn đề đạo đức trong điều kiện kinh tế thị trường ở nước ta hiện nay*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
 V.A. Cruchetxki, (1981) *Thế Long dịch, Những cơ sở của TLH sư phạm*, 2, NXB Giáo dục, Hà Nội.
 Trần Văn Giàu (1993), *Giá trị tinh thần truyền thống của dân tộc Việt Nam*, NXB Tp. Hồ Chí Minh.
 Phạm Minh Hạc (1996), *Phát triển giáo dục, phát triển con người phục vụ phát triển xã hội - kinh tế*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
 Lê Như Hoa (2003), *Bản sắc dân tộc trong lối sống hiện đại*, NXB Văn hoá Thông tin, Hà Nội